

Jubileum Nederlandse Ornithologische Unie, 8 – 10 oktober 1976

J. Wattel (bewerker)

De Nederlandse Ornithologische Unie (NOU), opgericht als Nederlandsche Ornithologische Vereeniging in 1901, vierde in 1976 haar 75-jarig bestaan met een jubileum waarvoor drie dagen waren uitgetrokken. Het jubileum begon met een wetenschappelijk symposium over vogels en hun voedsel op vrijdag 8 oktober in de Universiteit van Amsterdam. Vervolgens werd Nederlands ornithologisch onderzoek gepresenteerd, toegespitst op de Waddenzee, op zaterdag 9 oktober in Leeuwarden. Tot slot was er een serie excursies in het Waddengebied op zondag de 10e. In totaal woonden ruim 300 leden één of meer onderdelen bij. De lezingencyclus op zaterdag werd onderbroken voor de aanbieding van het corresponderend lidmaatschap van de NOU aan Victor R. Dolnik, een Russisch vogeltrekonderzoeker, Urs N. Glutz von Blotzheim, hoofdredacteur van Handbuch der Vögel Mitteleuropas, en Stanley Cramp, hoofdredacteur van het binnenkort verschijnende Birds of the Western Palearctic. Het erelidmaatschap van de Unie werd aangeboden aan professor Niko Tinbergen en professor Karel H. Voous. Op zaterdagavond was er een feestmaal, gevolgd door de vertoning van enkele vogelfilms.

Vrijdag

De eerste spreker op de vrijdagmorgen, dr. J. R. Krebs uit Oxford, vroeg zich af hoe vogels tot het besluit komen op een bepaalde plaats te gaan foerageren of van plaats te veranderen. Aan de hand van het voorbeeld van kinderen die bramen zoeken lichtte hij toe hoe mezen in een situatie van overvloed veel eerder geneigd zijn van voedselboom te veranderen dan in dagen van schaarste. Keuzeproeven in het laboratorium waar men Koolmezen naar willekeur rijke en minder rijke voedselbronnen aanbiedt, moeten het veronderstelde beslissingsproces in de mezenhersentjes voor verder onderzoek toegankelijk maken. De tweede spreker, drs. Joost Tinbergen uit Groningen onderzocht een dergelijk proces bij Spreeuwen in het veld op Schiermonnikoog. Veel indruk maakte een prachtige serie dia's, opgenomen binnenin een nestkastje, waarop van moment tot moment het aanbrengen van prooiën was te volgen. De Spreeuwen blijven duidelijk voor enige tijd trouw aan een plekje met goede opbrengst van bijvoorbeeld emelten.

De als derde aangekondigde spreker, dr. P. Berthold, was niet verschenen omdat hij betrokken was bij de gelijktijdige viering van het 75-jarig jubileum van de Vogelwarte Radolfzell (vroeger Rossitten). Zijn lezing houden de NOU-leden dus nog te goed. Dr. R. H. Drenth, voorzitter van de Unie, vatte op levendige wijze enkele van Bertholds conclusies over voedselkeuze van trekvogels en standvogels samen. Dr. P. R. Evans uit Durham toonde aan hoezeer steltlopers in de Engelse estuaria afhankelijk kunnen zijn van weersomstandigheden. Een harde wind of een nacht zonder maan kunnen het evenwicht tussen voedselopname en gebruik van energie al verstoren en de vogels dwingen elders een goed heenkomen te zoeken. Ten slotte liet dr. W. R. Siegfried uit Kaapstad zien dat een kleine Afrikaanse stekelstaarteend, de Maccoa-eend, zeer veel energie besteedt aan de produktie van eieren en het uitbroeden van de jongen. Dat kan alleen door zoveel mogelijk te bezuigen op bijvoorbeeld het vliegen. Daartoe worden ze weer in staat gesteld door het vermogen in korte tijd zeer veel voedsel op te nemen en als vet in het lichaam op te slaan. Ze leven dan ook in poelen die erg rijk zijn aan muggenlarven.

Zaterdag

De eerste inleider op zaterdag was de heer C. Smit, sinds 1 januari verbonden aan: Coördinatie Onderzoek Beheer Waddengroep, welke COBW weer de Internationale Werkgroep Waddengebied assisteert. Eind 1978 zal er een reeks rapporten verschijnen over elf verschillende vakgebieden. Deze inleider houdt zich bezig met gegevens inzake de tellingen van vogels in het Waddengebied.

De heer Smit deelde vele gegevens mee over soorten als: Kluut, Scholekster en Bonte Strandloper en stelde vast, dat er voor meeuwen, sterns en Drieteenstrandlopers veel meer tellingen moeten worden gehouden. Van de veelbesproken Kluut bevinden zich elk jaar in

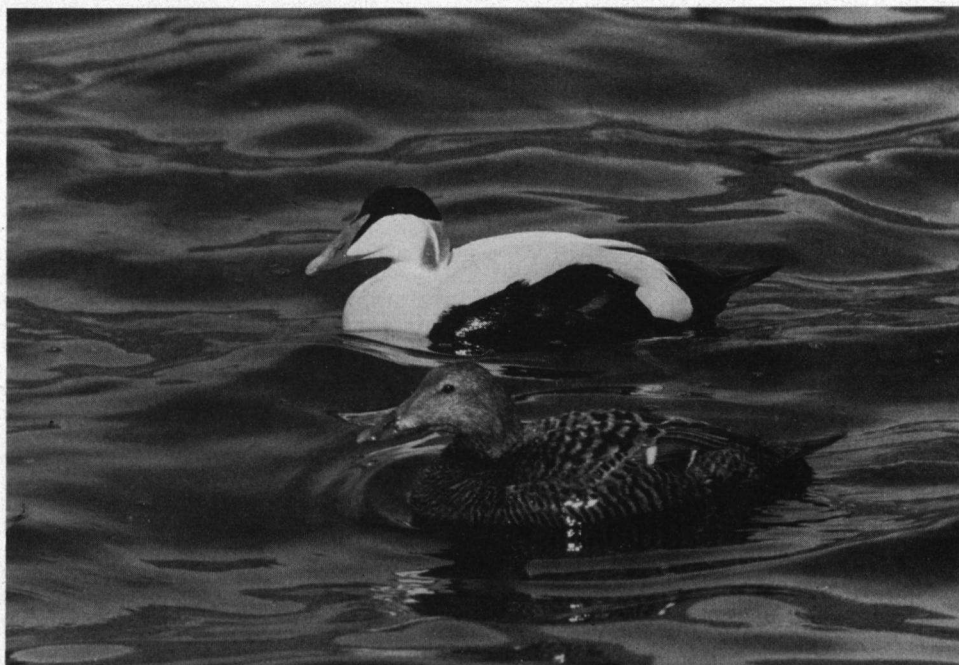
augustus \pm 15.000 exemplaren langs de Friese kust en in de Dollard, waar de slikkige gebieden liggen, die de vogel voor zijn voedsel nodig heeft. Dat aantal is ongeveer de helft van de gehele Noordwest-Europese populatie. De Scholekster is op en aan het Wad met 200.000 tot 250.000 exemplaren vertegenwoordigd en de Bonte Strandloper is hier in de herfst met zo'n 200.000 exemplaren aanwezig, vooral langs de Friese kust.

'Uit het rui-onderzoek blijkt, dat het Nederlandse Waddenzeegebied voor zeer grote aantallen steltlopers uit de arctische en sub-arctische streken van levensgroot belang is voor het doormaken van de ruiperiode. Soorten die hier niet ruien, hebben dit gebied broodnodig om op verhaal te komen voor de doortrek naar Afrika. Ook de voorjaarsrui van de hoog-noordelijke soorten vindt hier plaats. Met andere woorden: dit gebied is voor zeker enkele miljoenen vogels van vitaal belang. Maar ja, wat heet vitaal, als je het moet opnemen tegen aardappels, in dit geval pootaardappels?'

Met deze woorden besloot drs. Gerard Boere, van Vlieland, zaterdag zijn lezing over: 'Rui patronen van in de Nederlandse Waddenzee pleisterende steltlopers'.

De heer Boere is sinds 1971 op Vlieland bezig met bestudering van de rui en wel door middel van het vangen met netten. Hij heeft in het geheel nu 14.000 steltlopers geringd en er een rui-beschrijving van gemaakt. Daarbij kwam ook de relatie lichaamsgewicht-rui aan de orde. De Bontbekplevier ruit hier maar weinig, doch voltooit dit proces helemaal in Marokko en Mauretanië. Steenloper en Rosse Grutto ruien hier niet, maar wel in Afrika. Wat de Tureluur betreft, de vastelandsvorm ruit hier maar gedeeltelijk, dit in tegenstelling met de IJslandse vorm, die hier trouwens ook in groten getale overwintert.

Drs. Jan Hulscher uit Groningen vertelde op een wijze die veel vrolijkheid verwekte, van een door hem ondernomen onderzoek naar de wijze waarop de Scholekster op het Wad zijn prooidier de kokkel opzoekt en consumeert. Hij stelde daarbij vast, dat de vogel 's nachts in een rechte lijn de bodem als het ware met zijn snavel 'ploegt' om op die manier tegen de schelpen van de kokkel aan te stoten. Overdag gaat hij op een meer visuele wijze en pikkende te werk. Dan heeft hij ook meer succes om de schelp te treffen op de juiste plaats, namelijk de nauwe opening, waardoor zijn snavel moet binnendringen om de sterke sluitspier door te snijden. Anders sluit de kokkel zijn schaal en heeft de Scholekster er veel last van om zich van de kokkel te bevrijden. Fundamenteel is, dat de vogel heel goed moet weten hoe de kokkel in de bodem zit teneinde zijn prooi op de juiste plek te treffen.

Kort na 1900 vormde de Eidereend op Vlieland een eerste kolonie. Dit paartje werd genomen in de haven van Akureyri, IJsland, 24 mei 1974. Foto: Otto Plantema.

De heer C. Swennen, van Texel, deed uitvoerige mededelingen over zijn onderzoek naar de Eidereend, met name op Vlieland. Omstreeks 1970 waren er op de Waddeneilanden 30.000 broedvogels, in de ruiperiode 30.000 tot 40.000 dieren en in de winter 100.000 tot 200.000 exemplaren. Kort na 1900 vormde de Eidereend zijn eerste kleine kolonie op Vlieland. De trek van het noorden uit naar onze streken is nog niet bevestigend verklaard, maar hangt niet samen met klimatologische-factoren. Eerder valt te denken aan een herovering van verloren gebied, terwijl ook de bescherming van de vogel van invloed kan zijn geweest. Tot omstreeks 1960 was er een snelle groei, maar toen daalden de aantallen snel en sterk onder invloed van het vuile Rijnwater dat in de Waddenzee de dieren door vergiftiging deed sterven. Eerst na 1968 trad er herstel in, maar de vroegere aantallen zijn in de verste verte nog niet weer bereikt. Wel is vastgesteld, dat er ook immigratie plaatsvindt uit het Baltische gebied: een merkwaardige zaak, aldus de inleider.

In de laatste lezing van het zaterdagmiddagprogramma werden de foeragegewoonten van eenden en steltlopers onder de loupe genomen. Drs. Leo Zwarts vertelde, dat Wintertalingen in het gebied van de Ventjagersplaten (Haringvliet) een bepaalde dichtheid niet overschrijden. Ze blijven graag bij elkaar, maar dan toch wel met een redelijke individuele afstand. Dit blijkt een algemeen verschijnsel te zijn. Op het wad van Schiermonnikoog blijven meeuwen en steltlopers liefst zo dicht mogelijk bij de plaatsen waar ze overtijen. Zouden ze daarbij echter te dicht opeen komen, dan geven ze er de voorkeur aan ook verder gelegen slikken te bezetten.

Zondag

Zondagmorgens in alle vroegte trokken vele leden van de Unie naar Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog, de Friese kust en de Makkumerwaard om er o.a. Smienten, Wintertalingen en Rotganzen te tellen. De telresultaten worden ingepast in onderzoeken van de Rijksuniversiteit van Groningen. Behalve deze 'verplichte nummers' werden vele andere vogels waargenomen zodat de excursiedag tot een verfrissend slot van een uitermate geslaagde jubileumviering werd.

Voor wie de gehouden lezingen nog eens op zijn gemak wil nalezen verschijnt binnenkort het jubileumnummer van *Ardea* met de volledige tekst. In dat zelfde nummer zullen ook de in Leeuwarden gehouden lezingen zijn opgenomen. Voor belangstellenden buiten de ledenkring van de NOU wordt van dit nummer een extra grote oplage gemaakt.

- Dr. J. Wattel, Instituut voor Taxonomische Zoölogie der Universiteit van Amsterdam, Zoölogisch Museum, Plantage Middenlaan 53, Amsterdam.

In dit artikel zijn grote gedeelten uit de Leeuwarder Courant (L. J. van der Molen) van 11 oktober 1976 opgenomen, waarin vooral uitgebreid wordt ingegaan op het deel van dit symposium dat zaterdag te Leeuwarden plaatsvond.

Zijn wij gek geworden?

Een jaar of wat geleden trof ik bij een wapenhandelaar enkele Turkse gastarbeiders aan, die daar jachtgeweren kochten.

Op mijn vraag of zij daartoe bevoegd waren, luidde het antwoord dat zij hiervoor een ministeriële vergunning bezaten.

Dit sneed mij door het hart, omdat ik begreep dat de wapens naar Turkije zouden worden vervoerd en daar voor een stevige prijs zouden worden verkocht en vervolgens zouden dienen ter uitroeiing van de Turkse vogelstand. Blijkens uw blad zijn mijn bange voorgevoelens maar al te zeer bewaarheid (Het Vogeljaar 24 : 243-246).

Dan grijp je naar het hoofd en vraag je jezelf af: hoe is het mogelijk dat onze overheid er aan meewerkt dat in een ander land zulke verschrikkelijke dingen gaan gebeuren? Een Nederlander, die geen jachtakte of akte schadelijk wild bezit, behoeft niet over zo'n aankoop te peinen, waarom dan deze mensen wel? Zijn we nu werkelijk...?

- Mr. E. D. Maaldrink, Kievitstraat 14, Delden (O.).

Audouins Meeuw met succes bewaakt

De bewaking van een kolonie Audouins Meeuwen op Cyprus heeft tot resultaat gehad dat deze zeldzame vogel flink in aantal is toegenomen. Het Wereld Natuur Fonds was behulpzaam bij de aanstelling van een bewaker, waardoor het vorige jaar de plundering van de kolonie door vissers, die de eieren als delicatessen beschouwen en door eierverzamelaars, die de schalen van deze zeldzame meeuw in hun collectie willen opnemen of verhandelen, kon worden voorkomen. De eieren konden nu ongestoord worden uitgebroed, zo meldt een rapport van het hoofdbureau van het WNF.

De Audouins Meeuw komt voor in het Middellandsezeengebied, maar het verspreidingsgebied moet vroeger groter zijn geweest. Vanaf het begin van deze eeuw verminderde het aantal snel. Er zijn van deze ernstig bedreigde soort minder dan duizend exemplaren overgebleven. De kolonies worden meestal op afgelegen eilanden aangetroffen.